

ЕКОНОМІЧНІ ЗАСАДИ ІННОВАЦІЙНО-ІНВЕСТИЦІЙНОЇ МОДЕЛІ РОЗВИТКУ

УДК 346.001.76:061

Г. О. Андрощук,

кандидат економічних наук, завідувач
лабораторії правового забезпечення
розвитку науки і технологій НДІ інтелектуальної власності НАПрН України

ВПЛИВ ІНТЕЛЕКТУАЛЬНОЇ ВЛАСНОСТІ НА ЕКОНОМІЧНЕ ЗРОСТАННЯ

Подано аналітичний огляд наукового звіту «Цифрові перспективи: незалежний огляд інтелектуальної власності та розвитку» щодо стану законодавства Великобританії про інтелектуальну власність, підготовленого групою британських експертів. Відзначається безпрецедентний вплив інтелектуальної власності не тільки на поточну економічну ситуацію, а й на її майбутні трансформації. У звіті робиться висновок: чинне британське законодавство негативно впливає на економічне зростання і стримує розвиток інновацій. Уміщено огляд основних проблем у сфері інтелектуальної власності та рекомендації щодо їх вирішення.

Ключові слова: інтелектуальна власність, інновації, законодавство, ліцензування, патентна система.

У державних документах Великобританії зазначається, що інновації є необхідними для майбутнього економічного процвітання країни та поліпшення якості життя. Для того щоб підвищити продуктивність, сприяти конкурентоспроможному бізнесу, вирішити проблеми глобалізації та жити у своїх екологічних і демографічних межах, Великобританія повинна стати лідером в усіх інноваційних галузях. Важливим є об'єднання ідей, які продукуються в державному та приватному секторах користувачами і фахівцями, для створення більш ефективних виробів, послуг, процесів і методів. Держава повинна розкрити таланти всіх своїх громадян і стати інноваційною нацією [1, с. 132].

Наприкінці 2010 – на початку 2011 р. група відомих британських експертів під керівництвом професора І. Харгрівса (Ian Hargreaves) за дорученням прем'єр-міністра Девіда Кемерона провела дослідження стану законодавства Великобританії про інтелектуальну власність. У травні 2011 р. був підготовлений звіт «Цифрові перспективи: незалежний огляд інтелектуальної власності та розвитку» [2]. У ньому вчені дійшли висновку: чинне британське законодавство негативно впливає на економічне зростання і стримує інновації. Висновок містить огляд основних проблем у сфері інтелектуальної власності та 10 рекомендацій щодо їх вирішення.

Цей звіт визнано одним із найавторитетніших у своїй галузі, на нього часто посилаються експерти, правозастосовні та правоохоронні органи не лише у Великобританії, але й в інших країнах Європейського Союзу. На нашу думку, аналітичний розгляд його основних положень буде корисним і українським науковцям.

Рекомендації вчених були зосереджені навколо 11 основних тем:

1. **Факти.** Автори детально описують зростаючу роль результатів інтелектуальної діяльності в сучасній економіці.

Найважливішими є цифрові й сучасні технології, тісно пов'язані з економічним зростанням, розвитком існуючих і появою нових ринків, у центрі яких перебувають права на інтелектуальну власність. Упровадження нових технологій, наприклад, таких масштабних, як хмарне програмування та «Інтернет речей», безпосередньо залежить від можливостей системи інтелектуальної власності. Звідси – безпрецедентний вплив права інтелектуальної власності не тільки на поточну економічну ситуацію, але й на її майбутні трансформації.

Автори зазначають, що за багатьма моделями правового регулювання використання творчих результатів зібрано вкрай мало об'єктивних даних. Державна політика щодо розвитку права інтелектуальної власності повинна спиратися на надійну базу перевірених і достовірних фактів.

Яскравим прикладом непродуманості правового регулювання автори називають Директиву «Про гармонізацію та поліпшення правової охорони баз даних», прийняту в Євросоюзі для стимулювання інвестицій у розробку баз даних, які істотно відставали від обсягу інвестицій у деяких країнах, зокрема США. Подальші дослідження показали, що після прийняття цієї Директиви кількість створених в ЄС баз даних серйозно зменшилась, тоді як у США вони стали розроблятися в більшому обсязі.

2. **Міжнародні пріоритети.** В основному тут ідеться про досить зрозумілі речі: необхідність тісної співпраці Великобританії з Євросоюзом та іншими країнами, підтримку національних інтересів у сфері права інтелектуальної власності. У зв'язку із цим варто всіляко сприяти впровадженню європейського патентного суду та єдиної патентної системи Євросоюзу.

3. **Ліцензії в авторському праві.** Експерти нагадують, що в останні двадцять років бурхливий розвиток Всесвітньої мережі неодноразово ставив під сумнів саму ідею авторського права як охорони джерела доходів авторів, оскільки вона суперечила некомерційній сутності Інтернету. І лише нещодавно почали приживатися різні онлайнві бізнес-моделі, впроваджувані великими корпораціями, а потім і малими та середніми підприємствами (SME). Фірми SME отримали серйозні переваги від використання нових цифрових технологій, що дозволили їм активно впроваджувати інновації, збільшувати кількість робочих місць і зайняти свою нішу на національних ринках. Близько 5,6% ВВП Великобританії забезпечують підприємства творчих галузей економіки, у яких широко використовуються авторсько-правові ліцензії.

Спочатку цифрові технології вкрай негативно впливали на такі галузі, як видання газет, журналів та книг, звукозапис, виробництво телепрограм, кінофільмів і відеоігор тощо. Підприємці змушені були кардинально перебудовувати свої методи ведення бізнесу, намагаючись зберегти прибуток.

У Великобританії налічується близько 70 музичних сервісів, які надають легальний цифровий контент, це набагато більше, ніж у США. Складність умов їхньої роботи досі не дозволяє їм одержувати помітні перемоги в битві з безкоштовними нелегальними сервісами. Насамперед «складність» стосується особливостей ліцензування, труднощів пошуку величезної кількості правовласників, необґрунтованого рівня оплати, заплутаних умов видачі ліцензій тощо.

Допоможуть у такій ситуації, на думку авторів, ті ж самі цифрові технології: автоматичне ліцензування або механічне управління правами та узгодження умов використання між пристроями без участі людини. Такі розробки вигідні всім учасникам:

- автори контенту матимуть легший доступ до ринку, зокрема можливість видавати ліцензії та отримувати винагороду без участі посередників, зменшиться кількість творів-«сиріт» (власників яких встановити складно), а умови надання ліцензій стануть прозорішими;

- посередники в реалізації прав інтелектуальної власності, маючи достатню інформацію про авторів та їхніх агентів, про умови та зміст ліцензій, підтримуватимуть відкритість і конкурентоспроможність ринку, що приведе до зниження трансакційних витрат;

- споживачі та інші користувачі матимуть більший вибір, кращий сервіс і менші ціни на використання контенту.

Експерти визнають, що заклики до створення регіональних або загальносвітових баз даних різних об'єктів інтелектуальної власності, до розробки схем глобального ліцензування лунали неодноразово. Були навіть окремі спроби реалізувати їх на практиці в таких проєктах, як Accessible Registries of Rights Information and Orphan Works (Arrow), Automated Content Access Protocol (ACAP), Global Repertoire Database, Picture Licensing Universal System (Useplus), The ONIX standards for Books, Serials and Licensing Terms, OnLineArt (OLA). З різних причин жоден із них так і не став загальновизнаним стандартом у сфері цифрового ліцензування.

Поки що розвинутим державам (й особливо Великобританії) варто взяти на себе роль організаторів та координаторів процесу, що дасть їм серйозні економічні переваги.

Як негативний приклад взаємодії держави та учасника цифрового ринку автори звіту згадують історію з компанією Google та її проєктом з оцифрування книг. Google Books цілком міг би стати першою сходинкою до створення моделі глобального онлайн-ліцензування, однак, правовласники домоглися в суді визнання дій Інтернет-компанії незаконними. Дії Google викликали серйозні побоювання в тих, хто побачив за ними недобросовісну спробу отримати переваги й обмежити конкуренцію. Активність і масштаб діяльності Інтернет-гіганта цьому тільки сприяли.

Схема цифрового ліцензування повинна включати розробку технологічних методів додавання до цифрового контенту відомостей про авторів, їхніх агентів, умови надання ліцензії та використання матеріалів, створення онлайн-баз даних контенту й можливостей автоматичного обміну інформацією та отримання ліцензій. Схема має бути технологічно нейтральною, тобто допускати її використання різними сервісами, в тому числі майбутніми. Пропонується впровадження системи розгляду спорів із мінімальними витратами, а також досягнення домовленості з інтернет-пошукачами, що полегшувало б своїм користувачам виявляти легальний контент.

Модель цифрового ліцензування передбачає створення так званої Цифрової біржі авторських прав (Digital Copyright Exchange), що забезпечує ведення онлайнних баз даних та дистанційне укладання ліцензійних договорів.

Для того, щоб виключити можливість зловживань із боку організацій колективного управління правами, необхідно зобов'язати їх прийняти Кодекс поведінки, розроблений уповноваженими державними органами.

На думку дослідників, корисним буде впровадження «розширеного колективного ліцензування» (Extended Collective Licensing), коли організації колективного управління правами мають повноваження представляти інтереси і тих авторів, які не уклали з ними відповідних угод. Такий порядок довів свою ефективність, особливо в разі набуття користувачами прав на колекції чи інші значні результати інтелектуальної діяльності. У правовласників повинна зберігатися можливість прямо забороняти колективним організаціям видавати ліцензії на їхній контент.

4. Твори-«сироти». Окремого обговорення заслуговують твори-«сироти». До 40% деяких архівів Європейського Союзу становлять твори, власників прав на які не вдається встановити або виявити. Якщо вони найближчим часом не будуть оцифровані, ми можемо втратити їх назавжди, що завдасть серйозної шкоди культурній спадщині Європейського Союзу. Інколи відсутність доступу до таких творів (особливо наукових робіт) перешкоджає дослідженням, завдяки яким рятують людські життя (як було з пошуком ліків від малярії). Доступ до творів-«сиріт» може надаватися всім зацікавленим особам на різних умовах: розширеного колективного ліцензування, у разі проведення попереднього «належного пошуку» в базах даних об'єктів інтелектуальної власності, з оплатою збору на підтримку цифрової бази даних з авторських прав тощо. Винагорода за використання таких робіт має бути номінальною, оскільки це стосується нашого спільного культурного багатства. Навіть якщо твори-«сироти» іноді будуть цікавіші користувачам, ніж звичайні твори, то це стане гарним прикладом того, як загальні економічні інтереси переважають можливі ризики окремих правовласників.

5. Обмеження виключних прав. Окрім отримання ліцензії, існують установлені законодавством обмеження виключних прав, коли використання результатів інтелектуальної діяльності допускається на певних умовах без згоди правовласників.

Автори із жалем відзначають, що поява нових або зміна колишніх способів використання творів ніколи не сприяє відповідним трансформаціям авторського законодавства. Допустимі норми дозволених дій з охоронюваними творами деколи обмежують застосування нових цифрових технологій та інновацій, зачіпаючи інтереси суспільства.

Ще серйозніша проблема виникає, коли люди у звичайному житті використовують контент способами, які в принципі не можна заборонити: віддаючи родині музичні файли або копіюючи диск, щоб послухати його в машині, отже, маємо невиправдану неузгодженість між потребами людей і нормами закону. Адже неможливо пояснити, чому можна вільно дати почитати улюблену книгу другу, але не можна зробити те саме стосовно цифрової книги або музики. Це підриває повагу до закону.

В Європейському Союзі діє досить жорстка система таких обмежень виключних прав, яка дозволяє лише випадки вільного використання творів із метою критики,

повідомлення про новини дня, проведення досліджень або архівування, в основному, в некомерційних цілях.

У США діє гнучкіша система, там судова практика встановила концепцію «добросовісного використання» (fair use), згідно з якою суди мають право визнавати ті чи інші дії щодо охоронюваних творів правомірними, не чекаючи внесення змін до законодавства.

Автори дослідження дають таку рекомендацію: незважаючи на можливі труднощі із застосуванням концепції fair use, її вкрай необхідно найшвидше впроваджувати в Європі таким чином, щоб вона поширювалася на всі технологічні новинки (адже зараз доводиться чекати роками, перш ніж потрапити до розряду доступних користувачам обмежень авторських прав). Концепція повинна дозволяти користувачам так зване «неспоживче використання» (non-consumptive use), коли створення копій охоронюваних творів стає частиною загального технологічного процесу, як, наприклад, під час пошукової індексації.

Зміна норм Європейського Союзу потребує часу. Поки що деякі обмеження виключних прав можуть бути введені на рівні Великобританії:

- дозвіл повного текстового пошуку в базах даних (text mining) і стосовно охоронюваних творів при проведенні некомерційних досліджень;

- дозвіл вільного копіювання (private copying) творів в особистих цілях (законодавство ЄС допускає таке копіювання за умови виплати компенсації або якщо немає доказів того, що таке копіювання завдає шкоди правовласникам);

- дозвіл вільного перетворення формату (format shifting) правомірно придбаного контенту; зараз у разі продажу у Великобританії програм, що дозволяють змінювати формат, необхідно повідомляти покупцям, що це тягне порушення авторських прав; очевидно, що правовласники давно знають про схожі дії користувачів (як і про копіювання в особистих цілях), тому розмір винагороди за використання творів, певно, встановлюється ними з урахуванням таких дій, тобто про збитки правовласників говорити нерозумно, користувачі повинні мати можливість вільно записувати контент на різні пристрої для себе і своєї сім'ї;

- вільне вивчення всіх видів творів у будь-яких засобах масової інформації з метою проведення некомерційних досліджень;

- вільне архівування бібліотеками будь-яких творів, у тому числі охоронюваних і сирітських (включаючи аудіовізуальні матеріали), а також оцифрування зазначених творів (такий цифровий архів має колосальну економічну, соціальну та культурну цінність);

- вільне створення пародій і стилізацій. На практиці часто виникає ситуація, коли обмеження виключних прав, установлені законом, прямо або побічно скасовуються умовами договорів, що укладаються правовласниками з користувачами. У зв'язку із цим законодавство має чітко встановлювати, що його норми не можуть бути змінені договором.

6. Патентні «хащі» та інші перешкоди для інновацій. З одного боку, норми патентного права досить розвинені, щоб належним чином захищати інтереси винахідників, виробників нової продукції та інших зацікавлених осіб (які отримують доступ до відомостей про сутність патентування об'єктів).

З другого – із цих же позитивних моментів виростають інші явища, які негативно впливають на ринок. Стрімке зростання кількості заявок на видачу патентів у багатьох країнах світу в останні роки призводить до уповільнення роботи патентних бюро й погіршення її якості, дублювання зусиль бюро при розгляді ідентичних заявок у різних країнах; ускладнює отримання винахідниками та іншими особами достовірних відомостей про зміст і обсяг охорони чинних патентів, знижує рівень доступних суспільству наукових знань через вибір винахідниками непатентних форм їх охорони; серйозно збільшує трансакційні витрати і витрати на отримання необхідних ліцензій під час випуску технологічно складних пристроїв; позбавляє прибутку виробників, які очікують видачі патенту; примножує кількість судових спорів між численними власниками патентів у певних галузях.

Національні патентні бюро повинні тісно співпрацювати з відповідними відомствами в інших країнах, щоб використовувати єдині бази даних патентування об'єктів, і тим самим спростити і прискорити розгляд заявок.

Збільшення кількості патентів у пересічних галузях науки і техніки веде до одержання взаємозалежних патентів, незрозуміння того, у кого саме необхідно отримувати згоду на використання свого винаходу, до конфліктів і судових спорів, до переваги «оборонного» характеру патентування, до отримання патентів низького наукового рівня, а також зловмисного вилучення прибутку від володіння взаємозалежними патентами. Приклад тому – виробництво смартфонів.

Найшвидше останнім часом зростає кількість патентів у сфері комп'ютерних технологій і телекомунікацій. Винаходи в цих галузях частіше логічно впливають з уже існуючих винаходів та інновацій, ніж із того, що є новим словом у науці й техніці. Як наслідок, підтримка інновацій виявляється слабкою, а патенти утворюють «чагарники», що перешкоджають зростанню ринку. Немає єдиного способу вирішення проблеми патентних «чагарів». Учасники ринку самі застосовують різноманітні методи наведення порядку, створюючи стандарти, патентні пули тощо.

Держава у зв'язку із цим має вжити таких заходів:

- 1) запобігання поширенню патентування на ті сфери бізнесу, де стимулююча роль патентів нижча порівняно зі створюваними накладними витратами;
- 2) збільшення суми зборів за підтримання чинності патентів;
- 3) забезпечення видачі патентів лише високої якості.

Ефективні заходи подолання негативних наслідків патентування застосовуються всередині ринку, а саме: крос-ліцензування, патентні пули, прикладом чого є технологічно відкриті стандарти. Ці підходи потребують схвалення основними учасниками бізнесу. Допомогу їм (установлення розміру роялті тощо) можуть надати органи зі стандартизації.

Проте ці методи не завжди поширюються на підприємства малого і середнього бізнесу, що ускладнює доступ до відповідних ринків. Іноді такі методи недобросовісно використовують різні так звані «непрактикуючі організації» (non-practising entity, NPE) або просто «тролі», що здобувають патенти виключно з метою отримання коштів за їх використання від виробників.

Автори звіту впевнені, що патентування комп'ютерних програм практично не стимулює інновації, істотно збільшує трансакційні витрати, вирощує непрохідні «хаші» патентів.

У Європі, на відміну від Японії та США, ставлять більш жорсткі вимоги до можливості патентування комп'ютерних програм: якщо програми мають «технічний внесок» (внутрішні операції комп'ютера стають ефективнішими), то на них видача патенту можлива; якщо ж програми мають загальне застосування («нетехнічні програми», «non-technical computer programs»), наприклад, здійснюють обробку тексту, то патенти не видаються.

Спочатку Європейське патентне відомство виходило з тих же принципів, що й Відомство з інтелектуальної власності Великобританії, але останнім часом воно все частіше видає патенти на нетехнічні програми. У зв'язку із цим експерти рекомендують британському бюро переконувати європейських колег відмовлятися від патентування нетехнічних програм, а також не видавати патенти на різні «бізнес-методи» (такі як маркетингові та цінові схеми). Сьогодні в Європі відмовляють у патентуванні бізнес-методів, але в США переважає протилежний підхід.

7. Вплив мита на патентування. Основна мета цього методу – спонукати власника патенту оцінити економічну вигоду від володіння патентом і, в разі її недостатності, відмовитися від збереження його в силі. Сплата мита за підтримання чинності патенту, що збільшується за кожний наступний рік, може бути чудовим засобом для цього. Для підприємств SME можна встановити пільги.

8. Дизайн. Дизайн – це широке поняття, яке включає різні сфери виробництва: від дизайну одягу до промислового дизайну. При цьому він складає істотну частину нематеріальних інвестицій у британській економіці.

Автори зазначають, що основна проблема в правовому регулюванні дизайну полягає в різноманітності варіантів, що породжує складність вибору способу охорони та захисту прав авторів. Так, творці об'єктів дизайну можуть претендувати на особливі «права на дизайн» (при цьому охорона допустима і за умови реєстрації об'єктів як у Великобританії або ЄС, так і без неї), на авторські права або права на товарні знаки. Права на дизайн частіше стосуються технічного дизайну, тоді як авторські права – художнього дизайну, наприклад, ілюстрацій. Авторські права можуть захищатись у порядку кримінального переслідування, а права на дизайн – тільки цивільного. Терміни дії прав та їхній обсяг теж різні.

Словом, без вивчення питань, пов'язаних із дизайном, не можна однозначно сформулювати рекомендації щодо поліпшення його правового регулювання.

Усе ж таки експерти впевнені, що деякі зазначені рекомендації можна цілком застосовувати. Автори звіту нагадують, що масове впровадження 3D-друку (3D printing) та інші інновації здатні серйозно вплинути на діяльність усіх учасників ринку, тому край важливо підготуватися до цього заздалегідь.

9. Правозастосування та конфлікти. Експерти переконані, що ситуація, коли права неможливо реалізувати або захистити, набагато гірша, ніж та, коли права не надавалися б узагалі. Автори, розробники та інші правовласники докладають зусиль, виходячи з певних очікувань. Якщо вони не справджуються, збиток завдається творчості, інноваціям та соціальному порядку.

Особливої уваги потребують онлайніві порушення прав правовласників, які набули масового характеру, оскільки існують побоювання, що вони призведуть до краху їхнього бізнесу.

Масштаб порушень пов'язаний із легкістю і безкоштовністю процесу копіювання та розповсюдження творів, упевненістю багатьох користувачів у тому, що їхні певні дії є правомірними. Так, згідно з дослідженням Consumer Focus, опублікованому в лютому 2010 року, 73% споживачів не знають, що саме авторське законодавство дозволяє копіювати або записувати. 44% користувачів переконані, що їхні дії правомірні, а деякі з них узагалі не вважають піратство етичною проблемою.

Оцінки рівня піратства в різних дослідників дуже відрізняються, адже єдині методики ще не розроблені, тому до отриманих ними результатів треба ставитись обережно. Згідно зі звітом ВРІ «Digital Music Nation» у 2010 р. обсяг нелегального скачування музичних творів у Великобританії становив 65% від загального обсягу завантажень, тоді як у звіті MidemNet «2010 Global Music Study» рівень піратських скачувань оцінено в 13%.

Наведемо деякі дані про рівень піратства стосовно різних об'єктів інтелектуальної власності:

щодо художніх фільмів, телевізійних програм:

– 2010 р.: 14% користувачів нелегально завантажують фільми і програми через P2P сервіси;

– 2008-2009 рр.: 29% споживачів дивляться піратські DVD, 21% скачують нелегальні файли;

ігор, програмного забезпечення:

– 2008-2009 рр.: 14-16% користувачів, відповідно, пересилають (file-sharing) нелегальні файли;

– 2007-2008 рр.: в Європі 35-40% користувачів володіють хоча б однією нелегальною копією гри;

щодо книг:

– 2010 р.: 10% від загального обсягу продажів у США припадали на контрафактні примірники;

нелегального контенту в цілому:

– квітень 2011 р.: понад 45 млн користувачів за місяць скачували піратський контент із 15 найпопулярніших торент-сайтів;

– 2010 р.: за рік здійснено понад 778 млн порушень авторського права в цифровій сфері;

– 2008-2009 рр.: від 34% до 70% світового трафіку припадало на передання нелегального контенту, залежно від регіону.

Загальний вплив піратства на стан економіки оцінити вкрай складно, оскільки немає ані авторитетних методик, ані точних цифр. Проте дослідники взяли до уваги всі доступні їм звіти і розрахували приблизні середні значення. Таким чином, і у Великобританії, і в Євросоюзі, і в усьому світі: на порушення авторського права припадає менше 0,1% від обсягу економічної діяльності. А загальна частка порушень у галузі інтелектуальної власності становить від 0,1% до 0,5% економічної діяльності. Як бачимо, наведені цифри ані надто маленькі, ані надміру великі.

Порівняно з іншими країнами, рівень піратства у Великобританії відносно невеликий: частка скачування нелегального контенту становить 15%, тоді як, наприклад, у Китаї – близько 70%.

У дослідженні *Business Action to Stop Counterfeiting and Piracy* (BASCAP) зроблено висновок, що збитки від піратства дорівнюють 1,24% від загального внеску в економіку Великобританії основних галузей, пов'язаних з авторським правом. При цьому автори звіту впевнені, що ця цифра є максимальною межею можливого діапазону, у той час як середнє значення набагато менше.

Крім того, було встановлено, що:

– середній рівень доходів музичної індустрії, незважаючи на дії піратів і серйозні збитки окремих компаній, продовжує зростати – у 2009 р. на 5%, порівняно з 2008 р., насамперед за рахунок живих виконань, збільшення міжнародного ліцензування і деякої стабілізації на ринку звукозапису;

– продажі у видавничому бізнесі також або зростали, або зберігали свої показники протягом 2004–2009 рр.;

– відеосектор зберігає рівень доходів стабільним, незважаючи на рецесію в Європі та Північній Америці.

Проте дослідники зафіксували скорочення фінансування нових проєктів у творчих сферах економіки, яке викликано побоюваннями щодо можливого впливу піратства на майбутні доходи та інвестиції.

Пропозиції щодо боротьби з піратством, які надходять від правовласників та організацій колективного управління правами, як пояснюють автори звіту, зводяться до посилення санкцій за вчинення порушень, хоча ефективність таких заходів досить низька. Так, була вивчена епопея з 27 000 судових справ за позовами звукозаписної асоціації RIAA до користувачів P2P-сервісів з 2003 по 2008 р. Незабаром після подання позовів та публічного сповіщення про це використання P2P-сервісів скоротилося на 50% (з 29% до 14%). Результати масового судового переслідування і закриття піратських сайтів вельми скромні, оскільки вартість обслуговування торент-трекерів та індексуємих сайтів дуже мала, і на місці заблокованих сайтів досить швидко виникають нові.

Складно оцінити ефективність і французького закону HADOPI (про блокування доступу до Інтернету злісним порушникам після триразового попередження): половина з опитаних порушників заявила, що не має наміру змінювати свою поведінку, третина згодна відмовитися від незаконних дій, чверть загальної кількості опитаних від відповіді утрималась.

Різні освітні кампанії, передусім спрямовані на молодих людей, рідко змінюють їхнє ставлення до піратства. Освітні програми можуть бути корисні, якщо вони супроводжуються поліпшенням правозастосування та наданням користувачам широкого вибору доступного легального контенту.

Експерти зазначають, що найефективнішим методом боротьби з піратством слід визнати саме створення достатньої кількості сервісів, що пропонують користувачам легальний контент на зрозумілих умовах і за доступною ціною.

Автори наводять цікаві дані зі звіту BPI Digital Music Nation 2010 р., відповідно до якого користувачі, що відмовились від використання P2P, були опитані про причини такого вибору: 29% заявили, що вони знайшли більш зручні платні сервіси; 24% – визнали це нечесним стосовно артистів і авторів; 23% – стали використовувати безкоштовні потокові сервіси; 21% – шукають музику в соціальних мережах; 16% – використовують форуми і блоги; 13% – уже завантажили майже все, що хоті-

ли; 12% – стурбовані, що їх можуть упіймати; 12% – визнали неправильним використання сервісів із піратським контентом.

Статистика показує, що багато користувачів готові платити за отримання контенту розумну винагороду, якщо сам порядок отримання буде простим.

Підвищення ефективності правозастосування безпосередньо залежить від доступності судового захисту для всіх учасників ринку. Великий розмір мита у Великобританії за розгляд спорів у сфері інтелектуальної власності утримує багатьох підприємців, особливо з малого бізнесу, від звернення до судів.

Одним із позитивних кроків у цьому напрямку автори називають нещодавнє створення патентних судів графства (Patents County Courts), які розглядають нескладні справи в галузі авторського і патентного права, товарних знаків та дизайну. На жаль, сьогодні далеко не всі представники бізнесу знають про існування таких судів.

10. Консультування малого бізнесу з питань доступу до інтелектуальної власності. Всі зазначені рекомендації стосуються представників малого та середнього бізнесу. Автори наголошують на необхідності забезпечення легшого й економічно обгрунтованого доступу до сервісів з інтелектуальної власності, зокрема таких, як патентне відомство, консультанти з права інтелектуальної власності тощо.

11. Відкритість системи інтелектуальної власності до змін. Автори звіту закликають уряд надати відомству з інтелектуальної власності розширені повноваження: збирати відомості про реалізацію чинного законодавства, готувати рекомендації для законодавців, публікувати роз'яснення щодо застосування норм стосовно інтелектуальної власності, які має враховувати суд при вирішенні відповідних спорів тощо.

Система інтелектуальної власності потребує серйозної перебудови, щоб не бути «гамівною сорочкою» для творчості. Моделі правового регулювання та комерційного використання інтелектуальних результатів повинні бути такими ж гнучкими й творчими, як саме мистецтво. Вони мають сприяти активному поширенню, використанню і відтворенню результатів інтелектуальної діяльності. Нові технологічні моделі, такі як хмарні обчислення (cloud computing), можуть стати зразком для нових варіантів продажу й розповсюдження інтелектуальних продуктів. Необхідно активніше використовувати нові технології, слід переглянути рамки, що встановлюються законодавством, створеним ще в доцифрову епоху. Занадто часто воно мертвим каменем лягає на нові методи поширення творчого продукту та винагороди за нього.

Життя творчих людей завжди було непростим, але особливо вони потребують підтримки в період економічної кризи. Тому їх діяльність повинна знову опинитися в центрі уваги не тільки авторського права, а й загальної політики щодо розвитку культури та економіки.

ЛІТЕРАТУРА

1. Федулова, Л. І. Інноваційна політика [Текст] : підруч. [для студ. вищ. навч. закл.] / Л. І. Федулова, А. А. Мазаракі, Г. О. Андрощук. – К. : Київ. нац. торг.-екон. ун-т, 2012. – 604 с.
2. Digital Opportunity. A review of Intellectual Property and Growth. An independent report by Ian Hargreaves [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://www.ipo.gov.uk/ipreview.htm>.

Г. А. Андрощук

ВЛИЯНИЕ ИНТЕЛЛЕКТУАЛЬНОЙ СОБСТВЕННОСТИ НА ЭКОНОМИЧЕСКИЙ РОСТ

Дается аналитический обзор научного отчета «Цифровые перспективы: независимый обзор интеллектуальной собственности и развития» о состоянии законодательства Великобритании об интеллектуальной собственности, подготовленного группой британских экспертов. Отмечается беспрецедентное влияние интеллектуальной собственности не только на текущую экономическую ситуацию, но и на ее будущие трансформации. В отчете делается вывод: действующее британское законодательство негативно влияет на экономический рост и сдерживает развитие инноваций. Подается обзор основных проблем в сфере интеллектуальной собственности и рекомендации по их решению.

Ключевые слова: интеллектуальная собственность, инновации, законодательство, лицензирование, патентная система

G. Androshchuk

EFFECT OF INTELLECTUAL PROPERTY IN ECONOMIC GROWTH

We give an analytical review of the scientific report «Digital Perspectives: an independent review of intellectual property and development» on the state of UK law on intellectual property, prepared by a team of British experts. There has been an unprecedented impact of intellectual property not only to the current economic situation, but also on its future transformation. The conclusion : the current British legislation undermines economic growth and hinders innovation.

The national policy on the development of intellectual property rights should be based on a solid base of proven and reliable facts.

Approximately 5.6% of GDP in the UK creative industries provide enterprise economy, which is widely used by copyright law license. Must implement digital licensing scheme that will include the development of technological methods to add digital content information about the authors, their agents, conditions of license and use of materials, creation of on-line database content and features automatic exchange of information and to obtain a license

We're the fastest in Europe to introduce the concept of fair use, it spread to all the technological innovations. The concept should allow users to so-called «non-consumer use» (non-consumptive use), when making copies of protected works become part of the process.

Some limitations of exclusive rights can be introduced at the level of the UK:

- allowing full text search in databases (text mining) and in respect of protected works during the non-commercial research;*
- permission to copy (private copying) works for personal purposes;*
- permit free format conversion (format shifting) lawfully acquired content; users should be free to write content on various devices for themselves and their families;*
- free study of all types of works in any media for the purpose of non-commercial research;*
- free archive libraries of any works , including protected and orphanages (including audiovisual) and the digitization of these works (a digital archive has enormous economic, social and cultural value);*
- free create parodies and styling.*

The rapid growth in the number of patent applications in many countries in recent years, resulting in slowing down the patent office and the deterioration of their quality, duplication Bureau when considering identical applications in different countries; difficult to obtain inventors and others reliable information about the content and scope of protection of patents in force, reduces the level

of available scientific knowledge to society through the choice of inventors nepatentnyh forms of protection; seriously increases the transaction costs and the costs of obtaining necessary licenses during manufacture technologically complex devices; eliminates income producers who expect patent; multiplies the number of legal disputes between the owners of numerous patents in certain areas.

The authors analyze certain that the patenting of computer programs almost discourages innovation significantly increases transaction costs, grow impenetrable «patent thickets» patents. You must give up non-technical patent applications, and does not grant patents on various «business methods» (such as marketing and pricing schemes).

Necessary to facilitate the implementation of the European patent and a unified patent court system of the European Union.

Particular attention should be paid on-line rights violations holders who acquired a mass character, as there are fears that they will lead to the collapse of their business. Experts say that the most effective way to combat piracy should recognize it create enough services that offer users a legal content on clear conditions and at an affordable price.

You must provide the Intellectual Property Office of the expanded powers: to gather information on the implementation of existing legislation and make recommendations for legislators, publish clarification on the application of the rules on intellectual property, which the court must consider in resolving the dispute and others.

The conclusion provides an overview of the main problems in the area of intellectual property and recommendations for their solution.

Key words: *intellectual property, innovation, legislation, licensing, the patent system.*